

Másodlagosan felhasznált római kori sírkő a Herman Ottó utcából

(Budapest, II. ker., Herman Ottó utca 20.,
Hrsz.: 12027/1)

Az Aquincumi Múzeumba telefonos bejelentés érkezett 2003. február 4-én, hogy a fenti cím alatt, egy társasház építkezési munkálatai közben latin betűs feliratos követ találtak.

Még aznap helyszíni szemlét tettem, melynek során beigazolódott, hogy a dolgozók egy római kori sírkövet találtak, amely a képmező koszorúábrázolása és a *dis manibus* dedikáció alapján a 2. század első felére keltezhető.

A munkások elmondása szerint a kőemléket az építési törmelékben fedezték fel, ahová vagy az új épület alapozási munkálatai, vagy az attól nyugatra húzott 40 centiméter széles 3,5 méter mély kábelkutató árok gépi kiásása során kerülhetett.

A terület tulajdonosa, Denni Matos Gamboa február 19-én adta át az Aquincumi Múzeumnak a sírkövet, amely még aznap épségben bekerült a múzeum gyűjteményébe. A homokkőből készült sírkő 86 centiméter magas, 64 centiméter széles és 20 centiméter vastag (1. kép) Felül vízszintesen záródik, képmezőjében koszorút faragtak ki, amelynek alján szalagdísz, felső részén *clipeus* látható. A koszorúban faragták ki a *dis manibus* bevezető formula első két betűjét. A képmező két felső sarkában egy-egy koncentrikus kört képezték ki. A hevenyészetten kifaragott,

Secondary use of a Roman period tombstone from Herman Ottó Street

(Budapest II, 20 Herman Ottó Street,
Ln: 12027/1)

The Aquincum Museum received a report by telephone on February 4, 2003 that a stone with an inscription in Latin letters had been found at the above address during construction of a block of freehold flats.

The same day, I surveyed the site and found that the workers had brought to light a tombstone from the Roman period, dated to the first half of the AD 2nd century based on the wreath in the picture field and the *dis manibus* dedication.

The workers told me that they had discovered the stone monument in the construction debris. It may have been brought there during the digging of the foundation for the new building or the mechanical digging of the 40 cm wide and 3.5 m deep trench for finding cables running west of it.

Denni Matos Gamboa, the owner of the territory, handed the tombstone over to the Aquincum Museum on February 19. It was placed in the collection of the museum that very day. The sandstone tombstone is 86 cm high, 64 cm wide and 20 cm thick (Fig. 1). At the top it is horizontally closed. A wreath was carved in the picture field. At the bottom of this wreath can be seen a ribbon ornament while a *clipeus* may be seen at the top. The two first letters of the introductory formula *dis manibus* were carved inside the wreath.

kissé kurzív jellegű betűkből álló feliratot az alábbiakban közlöm (Németh Margit segítségét ezúton is megköszönöm):

*D(is) M(anibus) / Statia · lib/erta · Ingen/ui
· an(n)orum / XXXV*

Fordítása:

A halotti istenségeknek (dedikálva). Statia Ingenuus felszabadított rabszolganője élt 35 évet

A NKÖM által anyagilag támogatott leletmentésre február 24. és február 28. között került sor, tisztázandó a sírkő lelőköörülményeit. A telek déli sarkában egy csupán 15 négyzetméter felületű kutatóárkot tudtunk kimérni, az erősen bolygatott területen ugyanis itt volt lehetőség viszonylag intakt felületek átvizsgálására. (2. kép)

A feltárás 5 napja alatt egyetlen római-kori, vagy egyéb történeti korszakból származó lelet sem került elő. Csupán néhány 19.-20. századi kerámiatöredéket és üveget találtunk. Nem észleltünk továbbá semmi olyan foltot, talajszíneződést, ami régészeti objektumhoz lenne köthető.

A felület egyetlen említésre érdemes újkori jelensége egy 40 centiméter mélyen előkerült, nagyjából északnyugat–délkeleti irányú, körülbelül 60 centiméter széles köves sáv volt, amely valószínűleg a telken korábban álló, lebontott épület kertjéhez tartozott támfal, esetleg valamilyen más kerti építmény részeként. Ezt a mészkövekből és palás-jellegű laposabb kövekből összehordott egy-két sorból álló köves sávot a 2003. év legelején ásott kábelkutató árokkal részben elbontották. Valószínűleg ekkor kerülhetett elő a római-kori sírkő is, ami ebbe az újkori kövezésbe lehetett

One concentric circle each was drawn in both upper corners of the picture field. The roughly carved inscription with letters in a semi-cursive style runs as follows (I am grateful to Margit Németh for her help in reading the inscription):

*D(is) M(anibus) / Statia · lib/erta · Ingen/ui
· an(n)orum / XXXV*

Its translation:

(Dedicated) to the death deities. Statia Ingenuus' liberated woman slave lived 35 years

The rescue excavations, financed by NKÖM, were conducted between 24 and 28 February to clarify the find circumstances of the tombstone. We were able to open a research trench over no more than 15 square metres since this was the only

1. kép: Felírtos római kori sírkő
Fig. 1: The Roman period inscribed gravestone

2. kép: A kutatóárok nyugat felől
 Fig. 2: The trench from the West

beépítve. A római sírkő laposabb formája és mérete révén jól beilleszthető ezen „falazat” kövei közé.

Mindez azt jelenti, hogy a feliratos római kori sírkő egy utólagos (19.-20. századi) felhasználás révén, került a szóban forgó telekre, egy ma már meghatározhatatlan lelőhelyről. A köemlék előkerülési helye így nem bizonyult régészeti lelőhelynek.

Beszédes József

Irodalom/References:

BURGER 1959 – Sz. Burger A.: Collegi-
 umi kőfaragóműhelyek Aquincumban
 (Marbreries collégiales a Aquincum),
 BudRég 19 (1959) 9–26.

place where relatively intact surfaces could be investigated in the greatly disturbed territory (Fig. 2).

Not a single find was uncovered from the Roman period or any other historical period during the 5 days of the excavation. Only a few sherds and glass fragments from the 19th and 20th centuries came to light. We could not observe any discolouration that might have indicated an archaeological feature.

The only feature from the Modern period that is worth mentioning is an approximately 60 cm wide stony strip found at a depth of 40 cm running in a, more-or-less, northwest–southeast direction. It may perhaps come from the retaining wall of the garden of a building which had been demolished earlier or come from another garden construction. This stone strip, constructed from one or two rows of limestone and schist-like flat rocks, was partly destroyed by the trench for finding cables dug at the very beginning of 2003. The Roman tombstone was probably also brought to light at that time which suggest that it must have been built into this Modern period rock construction. The Roman tombstone with its flat shape and measurements could easily have fit among the stones of the “wall”.

For all these reasons it was determined that the inscribed tombstone from the Roman period came to this lot from an unknown provenance as a consequence of having been used secondarily (19th-20th centuries). Thus, the site where the stone monument was recovered did not prove to be an archaeological site.

József Beszédes

Nagytétény-CAMPONA 2003

(Budapest, XXII. ker., Úttörök útja 13/a,
Hrsz.: 232504)

2003 július 14-ét követően tovább folytatódott Budapest XXII. kerületében, Nagytétényben a Campona erőd kilencedik évadba lépő ásatása és megelőző feltárása. Az idei kutatásokkal egyrészt, hasonlóképpen az elmúlt időszak feltárásaihoz, a régi ásatási eredmények és azok pontos helyszíneinek azonosítása mellett a közeljövőben kialakítandó Campona-Régészeti Park tervezéséhez szükséges adatokat kívántuk tovább bővíteni, másrészt a helyszínre látogató 19. Nemzetközi Limeskongresszus résztvevőinek ismét feltártuk és láthatóvá tettük a korábbi évek hitelesítő ásatásainak a föld alatt jól megőrződött eredményeit.

Az idén tovább folytattuk az erőd keleti főkapuja, a *porta principalis sinistra* körzetében az előző években megkezdett kutatásokat. Újabb adatokat nyertünk a *via principalis* és az erődfalat belülről követő út, a *via sagularis* kereszteződésében levő észak-déli csatornáról, a csatorna alatti I. útrétegről, valamint az út alatti palánk periódusról.

A *via praetoria*, a *principia* déli oldalához csatlakozó részén, a korábbi ásatások téliésítésének eltávolítása során újabb adatokat nyertünk a Dunához vezető út későrómai hasznosításához.

Az Úttörök útján, csatorna építést megelőző feltárás során az erőd nyugati

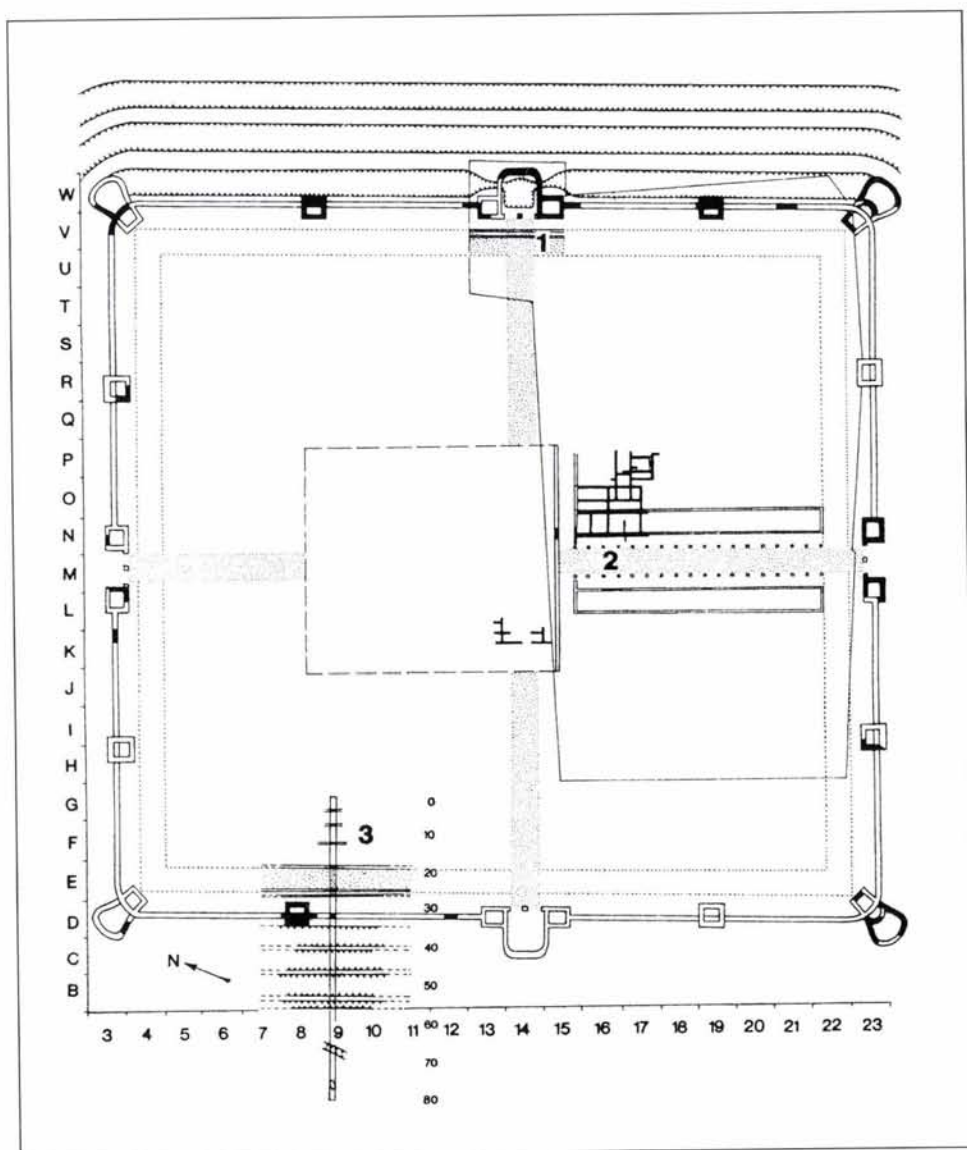
Nagytétény-CAMPONA 2003

(Budapest XXII, Úttörök Street 13/a, Ln:
232504)

The ninth season of excavations at the Campona fort got underway at Budapest XXII, Nagytétény on July 14, 2003. The investigations concentrated this year, just as in previous years, on authentication of old excavation results and pinpointing exact find locations, and on obtaining more data for the Campona – Archaeological Park planned for the near future. At the same time, we again uncovered the remains uncovered during the authenticating excavations of previous years, excellently preserved under the earth, in order to show them to the participants in the 19th International Limes Congress, who visited the site.

We carried on investigations started the last year in the region of the *porta principalis sinistra*, the eastern main gate of the fort. We obtained new data on the north-south oriented channel at the intersection of the *via principalis* and the *via sagularis*, which ran along the interior side of the fort wall. We also learned more about road layer I lying beneath the channel and the timber period lying under the road.

New data emerged after the protecting winter covering had been removed on the Late Roman utilisation of the road leading to the Danube on the *via praetoria* where it met the southern side of the *principia*.

1. kép: Az erőd alaprajza a munkahelyekkel
 Fig. 1: The ground plan of the fort with the excavation sites

oldaláról és védműveiről, valamint az itt azonosított temetőről kaptunk pontos információkat. S végül, a Duna rendkívül alacsony vízállása lehetővé tette azt, hogy az erőd előterében levő partot, egészen a modern mederkotrás pereméig, híd nyomait keresve megvizsgáljuk.

Az ideai kutatások az 1996-ban létrehozott, a pontos tájékozódást elősegítendő blokkrendszerünk szerint: az 1. helyszín a V-13-14-15-ös, a 2. helyszín: az M-N-16-os, valamint a 3., a megelőző feltárás helyszíne az A-B-C-D-E-F-9-es blokkok szelvényeibe eső 80 méter hosszú kutatóárrok. (1. kép)

Az 1. helyszínen az 1997 év munkálatait követve (KOCSIS 1998, 84–88; KOCSIS 1999, 124–130; KOCSIS 2000, 93–114; KOCSIS 2001, 105–114; KOCSIS 2002, 105–113) a 2002. év kihagyásával tovább folytattuk a feltárást a V-13 blokk III-IV., a V-14. blokk III. és IV., valamint a V-15-blokk I-II. szelvényeiben a keleti kapu tornyaihoz kapcsolódó területen.

Az elmúlt évek során végzett kutatással kimutathatóvá vált, hogy a *porta principalis sinistra*, kétszartú kapuátjáróval épült meg. (KOCSIS 1998, 84) Azonban a kapu 1970-es évek elején „romkonzervált”, a felszínre felhozott, kibetonozott alaprajza nem felelt meg a hitelesítő ásatások eredményeinek. Mivel a kapu északi tornyának a középpillér azonosításában az 1828-ban ide épített pince munkálatai során elbontott déli oldala már nem játszhatott szerepet, (KOCSIS 1998, 84) a még megmaradt déli torony északi oldalfalán levő boltív indító falpillérek maradtak az egyedüli maradványai a két tornyot összekötő, feltételezett kapuháznak. A déli torony hátsó frontján, az északnyugati sarkon levő boltívat indító falpillér, valamint a kapuházra utaló közép-falpillér hitelesítésére ástott

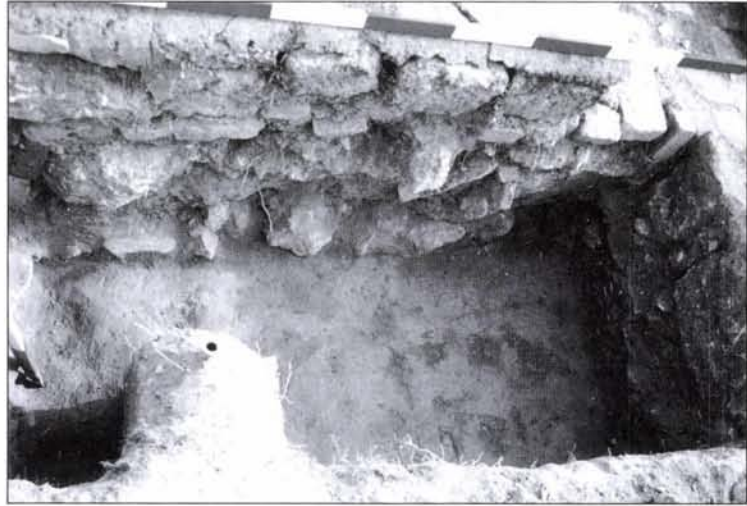
Precise information was obtained about the western side of the fort on Úttörők Road, including its defence works and the cemetery found here during excavation preceding the construction of a channel. Finally, the extremely low water level of the Danube allowed us to investigate the bank in front of the fort up to the edge of the modern dredged basin. Our purpose in looking here was to locate a bridge-head.

The following sites were investigated this year based on the grid system set up in 1996 to help in orientation: site 1 in blocks V-13-14-15, site 2 in block M-N-16 and site 3 from the excavation preceding construction work was an 80 m long trench in blocks A-B-C-D-E-F-9 (Fig. 1).

At site 1 we conducted excavations in 1997 (KOCSIS 1998, 84–88; KOCSIS 1999, 124–130; KOCSIS 2000, 93–114; KOCSIS 2001, 105–113; KOCSIS 2002, 105–113) but did not excavated here in 2002. This year we conducted excavations in trenches III-IV in block V-13, trenches III and IV in block V-14 and in trenches I-II in block V-15 in the territory next to the towers of the eastern gate.

The investigations of previous years demonstrated that the *porta principalis sinistra* was constructed with a double gate passage (KOCSIS 1998, 84). We brought to light the ground plan of the gate, which had been conserved as a ruin by being cast in concrete at the beginning of the 1970's. However, its form did not match the results of the authenticating excavations. As the southern side of the northern tower of the gate, which had been pulled down at the time of the construction of a cellar in 1828, could not have any role in the identification of the central pillar of the tower (KOCSIS 1998,

2. kép: A déli torony északi falának alapozása északról
Fig. 2: The base of the northern wall of the southern tower from the north

szonda a kapu kereszt irányú tengelyében azonban nem a várt eredménnyel zárult. (2. kép)

Az északnyugati és a közép-falpillér is teljes mértékben rekonstrukció, amit feltehetőleg 1936-ban a Paulovics féle ásatás lezárásakor vagy a 1970-es években a készítették a MNM Adattárában fennmaradt VÁTI (Várostervezési Intézet) tervek alapján. A toronyfal alapozása a felső, nagyméretű kvádorsor alatt nagyon rossz megtartású habarcsba, majd alul sárba rakott, amorf kövekből áll. A hátsó fronton levő északnyugati puha mészkőből faragott, kis méretű kváderkövekből összerakott falpillér tetejét újkori téglákkal zárták le, mintegy jelezve, hogy addig „eredeti” a római fal. Azonban a szonda feltárása során kiderült, hogy a kváderkövek nincsenek bekötve az omlékony toronyfalba sem, valamint, hogy a kváderkövek alatt földiát és újkori üveg és kerámia anyagot találtunk. Ugyanezt a jelenséget észleltük a közép-falpillérpillér esetében is. Sajnos a korabeli ásatási beszámolók nem tudósítanak bennünket arról, vajon ez a rekonstrukció egy esetleges falkisze-

84), the only remains of the supposed gatehouse that connected the two towers were the wall pillars found with the start of the vaults in the northern wall of the surviving southern tower. Nevertheless, the test trench opened at the cross-axis of the gate by the back front of the southern tower with the purpose of authenticating central wall pillar and the wall pillar in the northwestern corner where the vault started, suggesting the existence of a gatehouse, led to an unexpected result (Fig. 2).

The northwestern and the central wall pillars were pure reconstructions probably carried out at the end of Paulovics's excavation in 1936 or in the 1970's based on the VÁTI (Town Development Institute) designs preserved in the Archives of the MNM. The foundation of the tower under the upper row of large ashlar was built of irregular blocks laid in very poorly preserved mortar, and in mud at the bottom. The northwestern wall pillar at the back front was built of small ashlar carved from soft limestone. It finished at the top by modern bricks, built in to mark the end

désen alapszik-e vagy teljes mértékben hipotetikus. A *porta praetoria* esetében, ahol még nem volt lehetőségünk hitelesítő ásátás végzésére, a mai felszínen kibetonozott kétosztatú, kapuházás átjárójú kapu alaprajza jelenik meg előttünk, ahol annak a rendje és módja szerint a tornyok oldalán ott vannak a szükséges falpillérek és a középpillérek is. Hogy ez mennyire hipotetikus, ezt ma még helyszíni kutatás nélkül megítélni nem lehet.

A *porta praetoria sinistra* korábbi hitelesítő és a jelenlegi ásátások (KOCSIS 2001, 107) eredményeinek birtokában azonban egy új típusú kapu képe vázolható fel, ahol nincs kapuház. A kapuház általában fél toronyszélességű, fedett vagy pártázattal, a kapuátjáró felett kialakított építmény, amire az örök felmehettek, és ami a két tornyot összekötötte. A mi esetünkben, ennek az építményrésznek hiányában a befelé nyíló kapuszárnyak csak a tornyok hátsó frontján kialakított, két boltíves átjáróval megépített falazat nyílásait zárhatta le.

Ezt az elgondolást támasztja alá egyrészt a hátsó fronton egyedül fennmaradt, viszonylag jó alapozású középpillér megléte, másrészt a kapuzat kereszt-tengelyéből hiányzó középpillér, és az a tény, hogy a kapu előterét a kapuzat kereszt-tengelyéig beérő híddal takart verem védte. (KOCSIS 2002, 105, 1. kép, 108) Számos jel mutat arra, hogy a Duna vidéki auxiliaris erődök kapuzatainál megfigyelt úgynevezett „patkó alakú” elfalazások egy részénél hasonló megjelenésű kapuház nélküli kapuzattal kell számolnunk. Ez a tény további kérdések megfogalmazásához vezet például a „patkó alakú elfalazás” létrejöttének a kora, a szónak a jogosultsága, stb. E problémakör tárgyalása azonban már túlmutat ennek a beszámolóknak a

of the “original” Roman wall. The test trench revealed, however, that the ashlar were not joined to the ruined wall of the tower, and we found plastic foil and modern glass and pottery material beneath the ashlar. We observed the same phenomena by the central wall pillar as well. Regrettably, contemporary excavation reports do not inform us whether this reconstruction was based on traces of a removed wall or whether it was entirely hypothetical. In the case of the *porta praetoria*, where we have not yet had the opportunity to conduct authenticating excavations, the ground plan of a double gate with a gatehouse appears cast in concrete on the modern surface, where the necessary wall pillars and central pillars can be found at the sides of the towers, as one would expect them. It cannot be decided without further investigations to what degree they are hypothetical.

Nevertheless, a picture of a new gate type without a gatehouse can be drawn from the results of the former authenticating and the actual excavations (KOCSIS 2001, 107). The gatehouse was a construction usually built over the passage of the gate. It was half the width of the tower and it was either covered or had a battlement. It connected the two towers and the guards could walk along its length. In our case, due to the absence of this construction unit, the gate wings, which opened inwards, would have closed only the vaulted openings in the wall built at the back front of the towers.

This theory is supported, on the one hand, by the existence of the only central pillar that was preserved in relatively good foundation by the back front and, on the other hand, by the missing central pillar at the cross-axis of the gate and the

keretein, ezért ez más alkalommal kerül majd megfogalmazásra.

A kapuátjáró mögötti terület feltárása során a V-14-III-IV-es szelvényekben az elmúlt években fokozatosan, rétegről-rétegre jutottunk le a *via principalis* és a *via sagularis* csatlakozási pontján a legelső útrétegre. Ez a réteg már az 1999-es ásatás során ismertté vált, amikor a korábbi bolygatások árkait követve és ismét kibontva, az útfelszín megtaláltuk. (KOCSIS 2000, 96–97., 4. kép) Ekkor az is nyilvánvalóvá vált, hogy az út alatt még további településrétegek várhatók. (KOCSIS 2000, 98, 5. kép)

Ebben az évben a 3. réteg bontásával folytattuk a feltárást. A 3-5 centiméter vastag hamus, faszenes réteg alatt bedőlt agyaggal feküdt agyagos, kavicsos járószinten, amely azonos volt a korábbi években a V-15-III. szelvényben napvilágra került járószinttel, (KOCSIS 2001, 112) melynek egységesnek látszó felületét a középpillér nyugati oldalán beásás bolygatta meg. Ez a bolygatás a V-14-IV szelvény „a” szektorában, a középpillér nyugati oldalán egy, a pincével is vágott, ovális, 170×140 centiméter méretű, méhkas alakú gödör, tetején észak-déli sárba rakott falmaradvánnyal. A középpillér tetejétől mérve 70 centiméterre kemény földes felületet találtunk. Ezt a felületet fogja körbe a gödör szélét követő 30-35 centiméter szélességű, amorf köveket tartalmazó falszerű képződmény. A jelenség nagyobb kimenéceire emlékeztet, amelynek észak felől, a pince helyéről lehetett a fűtőnyílása. Ezt az elképzelést erősíti az a tény is, hogy az egész objektum „U” alakú felülnézettel, alul méhkas szerűen kibővülő objektumként jelenik meg, betöltésében átégett agyagtömbök, égett kövek, hamu és nagy mennyiségű korom került napvilágra. (3. kép)

fact that the foreground of the gate was protected by a pit covered by a bridge extending to the cross-axis of the gate (KOCSIS 2002, 105, fig. 1, 108). There is a great deal of evidence that imply that similar gate structures without gatehouses can be expected for some of the “horse-shoe-shaped” walling-ins observed at the gates of the auxiliary forts built along the Danube. This fact leads to more questions such as the date of the “horseshoe-shaped walling-ins”, justification for the term etc. The discussion of this problem, however, is beyond the framework of the present report and will be dealt with at another time.

During the course of the excavations in the territory behind the gate, the surface had been gradually deepened, layer by layer, for years until this year when we reached the lowermost road layer at the intersection of the *via principalis* and the *via sagularis* in trenches V-14-III-IV. This layer was already encountered in 1999 during the tracing and cleaning of trenches from former disturbances. Here, we found the surface of the road (KOCSIS 2000, 96–97, fig. 4). It also became evident that further settlement layers could be expected beneath the road (KOCSIS 2000, 98, fig. 5).

This year we continued the cleaning of layer 3. Under a 3-5 cm thick layer of ash and charcoal, a collapsed clay wall lay on the clayey, pebbly floor level. This floor level was identical with the floor level unearthed in previous years in trench V-15-III (KOCSIS 2001, 112). A pit dug on the western side of the central pillar disturbed the lowermost, otherwise uniform, surface. This pit, found on the western side of the central pillar in sector “a” of trench V-14-IV, was a 170 × 140 cm, oval, beehive-shaped pit intersected by a cellar.

3. kép: A középpillér melletti beásás északról
 Fig. 3: The pit beside the central pillar from the north

A kemence beásás keleti oldalán a középpillér helyezkedik el, ahol megfigyelhető volt annak alapozása: a nagyméretű kváderkő alatt agyagba rakott amorf kőalapozás van, hasonlóképpen, mint a déli torony falainak alapozásánál.

A 10-12 centiméter vastag kavicsos járószint bontása során elértük a korábbi évek ásatai (KOCSIS 1999, 124; 2001, 113) alkalmával napvilágra került észak-déli csatorna fedlapját. A csatorna fedlapja 30 centiméter mélyen van a kavicsos járószint felületétől. A járószint alatt vastag faszenes, hamus, humuszos földfeltöltést találtunk, amiből számos szürke bepecsételt, Resatus illetve Pacatus körének fazekasműhelyeihez tartozó táltörödékeit hoztunk felszínre.

A V-15-III szelvényben a keleti kapu déli tornya mögötti területen ezt a kavicsos járószintet – ott már a *via sagularis* felületeként – áttörve 15-20 centiméter vastag földes kavicsos útmaradványt, alatta pedig 20 centiméter vastagságban öklömnyi köveket, kavicsot tartalmazó útalapozást találtunk. Ez alatt az út alapozás alatt került elő az, az előbb említett faszenes, humuszos földfeltöltés, amit néhány méterre északabbra a

The ruins of a north–south running wall based on mud were found on its top. Seventy centimeters from the top of the central pillar, we found a hard earth surface. This surface surrounds the 30-35 cm wide wall-like formation composed of irregular rocks scattered around the edge of the pit. This feature resembles a large oven with a firing hole possibly opening to the north from the side of the cellar. This theory is supported by the fact that the entire feature has a “U”- shape from above and widens into a beehive-shape at the bottom. Its fill contained burnt clay lumps, burnt stones, ash and a large quantity of soot (Fig. 3).

The central pillar is situated on the eastern side of the oven pit. Its foundation comprised irregular stones laid in clay under a large ashlar, similarly to the foundation of the walls of the southern tower.

Having cleared the 10-12 cm thick pebbly floor level, we reached the cover of the north–south oriented channel unearthed during the previous years' excavations (KOCSIS 1999, 124; 2001, 113). The cover of the channel lay 30 cm below the pebbly floor level. Under the floor level, we

két út – a *via sagularis* és a *via principalis* járószintje alatt is megtaláltunk.

Ez a humuszos, faszenes földfeltöltés az 1. útfelületen keletkezett réteg volt. A 2. útréteg alatt talált észak–déli csatorna fedlapjára az útréteg kavicsos járószintje ráhúzódik, tehát a csatorna építése megelőzte a 2. útszint kialakításának az idejét. A csatorna szintje, ami északi irányban, a kapu mögött haladva emelkedik, már vágja az 1. út köves rétegét. Nagy valószínűséggel az 1. útrétegen talált vastag faszenes, humuszos földfeltöltés a vastag faragott kőtömbökből, aljzat nélkül létrehozott csatorna építését megelőző földmunka emléke.

Az 1. útréteg feltárása alkalmával az út felületéről gazdag kerámiaanyagot, bőr talpmaradványt és vas talpszegecseket tártunk fel. Néhány évvel korábban egy régi kutatóárok betöltését követve már ráakadtunk erre a rétegre. (KOCSIS 2000, 97)

Elbontva a 8-12 centiméter vastag köves, kavicsos föld alkotta 1. útréteget, alatta a V-14-III. és a IV. szelvényben is 80-120 centiméter átmérőjű kerek beásásokat, illetve azok maradványát találtuk. Betöl-

found a thick, humic earth fill containing ash and charcoal, from which numerous grey, stamped bowl fragments were recovered made in the pottery workshops operating under the aegis of Resatus' and Pacatus' workshops.

We broke through this pebbly floor level behind the southern tower of the eastern gate in trench V-15-III, where it was already the surface of the *via sagularis*. We found a 15-20 cm thick earthy, pebbly road remaining and, underneath, a 20 cm thick road foundation of fist-sized stones and pebbles. The above-mentioned humic earth fill with charcoal lay under this road foundation. It was also found a few meters to the north, under the floor levels of the two roads, the *via sagularis* and the *via principalis*.

This humic earth fill with charcoal was deposited on road surface 1. The pebbly floor level of the road layer extended over the cover of the north–south running channel found under road layer 2. It means that the construction of the channel preceded the development of road surface 2. The level of the channel, which slanted

4. kép: A palánkperiódus oszlopbeásásai északról
Fig. 4: The postholes from the timber period from the north

tésükben faszenes humuszos föld volt. A beásások feltárását követően a déli torony mögötti szelvényben is elbontottuk az 1. útréteg felületét. A 2. század első feléből származó leletanyag alapján felételezett, de itt még objektummal nem alátámasztott építési periódus maradványát sikerült azonosítanunk. A feltárt beásások, cölöplyukak nagy valószínűséggel az eddig még régészetileg nem dokumentált, de feltételezett camponai palánk tábor *porta principalis sinistra*-jának emlékei. (4-5. képek)

A V-13-III szelvény „c” szektorban a kapu északi tornya mögötti területen a földbemélyített ház déli oldalán, a délnyugati szelvény sarokban már a korábbi feltárási munkálatok során megismert, de nem feltárt és dokumentált kemence külső köpenyfala látszott a sarokban, ami a legutóbbi tél hatására leomlott. A szelvény déli sarokrészén azonban még jól látszik a tegulatöredékekből, sárga agyagba rakott kemence boltozata, a 80 centiméter szélességű, több átégett megújítással alakított platni, amin vastag, hamus betöltést találtunk. A sztratigráfiailag későrómai időszakra keltezhető kemence-maradvány pontosabb keltezése a szomszéd U-13-IV szelvény feltárása és a leletanyag beható vizsgálata nélkül csak feltételezés lehet. (6. kép)

Az északi torony nyugati oldalán levő két szelvény a V-13-III. és IV. feltárását addig a 2. útszintig, a kavicsos járósínt felületéig folytattuk, amelyet a déli torony mögött, a V-15-III. és a V-14-III. szelvényekben már azonosítottunk.

A V-13-IV. szelvény „c” szektorában elbontottuk a korábbi évek során dokumentált, (KOC SIS 2002, 107) az északi torony nyugati oldalához ívesen kapcsolódó, sárba rakott falat, és feltártuk az alatta levő, már 2001-ben észlelt kemencét. (KOC SIS

5. kép: A palánkperiódus oszlopbeásásai délről
Fig. 5: The postholes from the timber period from the south

upwards towards the north behind the gate, intersected the stone layer of road 1. The thick humic earth fill with charcoal found on road layer 1 was probably the result of the earth moving preceding the construction of the channel built of stone blocks but without a bottom.

Rich ceramic material, the remains of a leather sole and iron sole rivets were recovered when road surface 1 was cleaned. A few years previously, we had already come across this layer following the fill from an old research trench (KOC SIS 2000, 97).

When the 8-12 cm thick, stony, pebbly earth fill of road layer 1 had been cleared away, we found round pits with diameters of 80-120 cm as well as finds from them in trenches V-14-III and IV. They were filled with humic soil mixed with charcoal. After the pits were cleaned, the surface of road layer 1 was cleared in the trench

6. kép: A V-13-III. szelvény „c” szektorának sarkában leomlott kemence rétegei

Fig. 6: The layers of the collapsed oven in the corner of sector “c” in trench V-13-III

2002, 108) A kemence csaknem teljes épségben fennmaradt boltívének építési módja a megmaradt leletanyag alapján rekonstruálható.

A kemence előterében és északi oldalán több, égett tegulás omlásréteg terület el az íves elfalazáson belül, és kívül. A pusztulási rétegek a földbemélyített ház keleti és déli oldalán meglevő kemény agyagos járósínterületek el bizonyítékául a kapu és közvetlen környezetének későrómai hasznosítására. Ezen a területen több, a római tájolási rendszert követő, így a kapu tornyokhoz kapcsolódó agyagfalú helyiség került azonosításra az elmúlt évek feltárásai során. (KOCSIS 2000, 97) A több, egymást követő kemence megléte a V-13-III-IV szelvény határán, a gazdag későrómai leletanyag a terület intenzív használatára utal a késő valentinianusi idők után is.

Az északi torony mögött elérve a kavicssos járósíntet az észak-déli csatornát, illetve a déli torony mögötti palánkperiódus maradványait azonosítottuk. A szonda keleti végében elértük az északi torony nyugati oldalfalát, ahol dokumentálhattuk

behind the southern gate as well. Here, we could identify the remains of a construction period supposed from finds dated from the first half of the AD 2nd century, which, however, have not until now been corroborated by features. The unearthed pits and postholes are probably the remains of the *porta principalis sinistra* of the timber fort phase at Campona, which has not yet been documented archaeologically (Figs 4-5).

The outer wall of the oven discovered, although not yet unearthed or documented, in the corner of the southwestern trench on the southern side of the semi-subterranean house in the territory behind the northern tower of the gate in sector “c” of trench V-13-III was still visible in the corner as it had collapsed during the winter. Nevertheless, the dome of the oven built of tegula fragments laid in yellow clay, the 80 cm wide baking oven, which had repeatedly been burnt through and renewed, covered by a thick, ashy fill could clearly be observed in the southern corner of the trench. The stratigraphical position dated it from the Late Roman

A kitisztított *via praetoria* felszínének közepén, az M-16-III szelvény „b–d” szektorában, az út nyugati szegélyén levő oszlopbázis-sortól keletre 210 centiméterre, 10-15 centiméter magasságban kiemelkedő sávban jelentkező út épített szegélyű felülete került napfényre. A nyugati széle gondosan szegélyezett, míg a keleti oldalon az útszegély csak nyomokban volt megfigyelhető. Az oszlopbázis-sor és a szegélyezett, középső út-szegély közötti felület betöltése a taberna tetőzetéről lehullott vastag tegulatörmelékből áll, ami teljesen hiányzik a *via praetoria* beszűkített 245 centiméter szélességű, középső sávjáról. A tegulatörmelék alatt levő járószintet az amorf kövekből megépített szegélyű, beszűkített útsáv szelígi, a „b–d” szektorban, sima apró kavicsos felület alkotja. (7. kép) Az út teljes szélessége a két oldalon levő oszlopbázisokig 6,7 méter.

A *via praetoria* nyugati oldalán, az M-16-III szelvény „a–c” szektorában, az oszlopbázis szintjével egy magasságban, illetve attól 8-10 centiméterre kavicsos, szétmállott terrazzóra emlékeztető járó-

southern tower. We found the western wall of the northern tower at the eastern end of the test trench, where we could document the structure of the wall. Under the large, 120 cm long, 80 cm wide and 40 cm thick ashlar stones of the foundation wall, we could observe only a thin, disintegrating stone layer. We did not find any trace of the foundation wall built from irregular stones laid in mud and clay, although a 40 cm thick humic layer could be seen in the cross-section between the bottom of the ashlar row and the surface of the ancient humus. A posthole, 50 cm in diameter, was found 80 cm from the wall of the tower in the northern section wall of the trench, with stones at the bottom of the hole. However, neither the measurements nor the depth of the posthole support the supposition that it belonged to the timber period. It could be the hole for one of the posts of the scaffolding used during the construction of the tower. This idea is supported by the fact that a pebbly, stone dusty fill was found in the posthole. We found the north–south oriented channel behind the gate, 2.4 m west of the wall

7. kép: M-16-III szelvény a *via praetoria* felszíne északkeletről
Fig. 7: The surface of the *via praetoria* in trench M-16-III from the northeast

szintet tártunk fel a későrómai tegulatöredékes épülettörmelék alatt. Ezen a szinten több rétegben agyagos padlómegújítások voltak. A „c” szektor közepén, az oszlopbázisokkal párhuzamosan futó, sárba rakott 40 centiméter széles kőfalat találtunk, ami az „a–c” szektor határán futó, kelet–nyugati, szintén 40 centiméter szélességű sárba rakott kőfalba kötött.

Általánosságban elmondható, hogy a korábbi évek során napvilágra került 4 oszlopbázis két keleti oldali darabja jobb állapotban maradt fenn, mint a két nyugati oldali, ahol a kő-kváder felületén még kocsikerék koptatta mély sávokat is megfigyelhettünk. Az előkerült szegélyezett útfelszín a jelenlegi terepszinttől 90 centiméterre, míg a két oldalán húzódó finom kavicsos sáv 100–104 centiméterre helyezkedik el.

A *via praetoria* keleti oldalán, az M-16-II szelvény „b” szektorában ásott szondánkban a principia irányában a taberna soron következő oszlop alapozását kerestük. A szondában az oszlopalapozásként várt kváderkő helyén beásást találtunk, amelyben becsúsza egy kisebb méretű kváderkő volt. A kváderkő mellett az út rétegeibe süllyedve pedig egy oszloptörzs töredékét tártuk fel.

A 3. munkahelyünk a camponai ala tábor retentura részén volt, a mai Úttörők útja vonalában, ahol a Budapest XXII ker. Városüzemeltetési KHT egy csatornát kívánt építtetni. E beruházást megelőzően, a kijelölt nyomvonalon, megelőző feltárást végezhattünk. A 80 méter hosszú, római rétegeket érintő árok 1,5 méter szélességű, a feltört útburkolat engedte szabályossággal készült. Az árokban korábbi ismereteink alapján (KOCSIS 2003, 155–161) az erőd teljes nyugati védmű rendszeréről vártunk adatokat. A feltárást során újabb

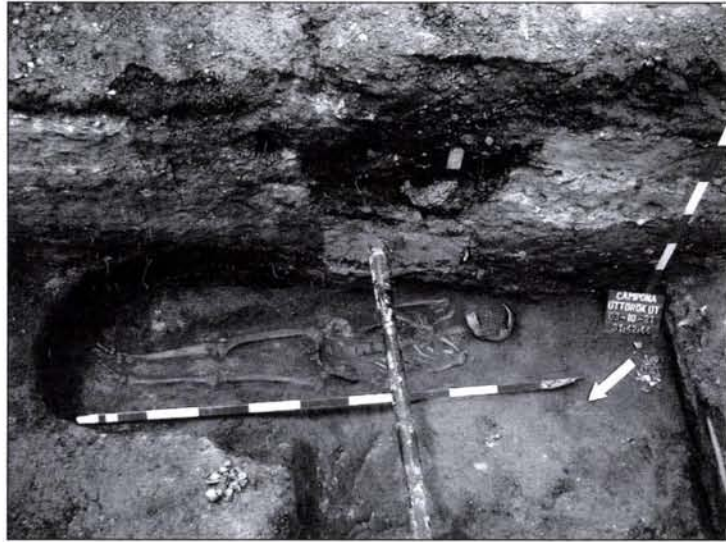
of the tower, which sloped southwards towards the Danube.

In sector “a” of trench V-13-III in the western end of the trench we found a pit, or at least a part of it, which was strongly reminiscent of the posthole found in trenches V-14-III and V-15-I. It was also dug into the ancient humus down to a depth of 1 m, similarly to the westerly ones among postholes formerly uncovered. Nevertheless, we cannot draw conclusions without further excavation work.

We removed the winter covering prepared in 1999 at site 2, an area unearthed and authenticated earlier. We cleared the Late Roman layers in sectors “a–c” of trench M-16-III, overgrown by vegetation, by the *via praetoria* and in the territory west of the row of column bases flanking the western side of the road.

In the middle of the cleaned surface of the *via praetoria* in sectors “b–d” of trench M-16-III, 210 cm east of the row of column bases on the western border of the road, we uncovered the surface of the constructed road curb appearing as a strip sticking up to a height of 10–15 cm. The curb was carefully constructed on the western side of the road, while on the eastern side, only traces of it could be observed. The fill in the territory between the row of column bases and the curbed central curb consists of thick tegula debris fallen down from the roof of the taberna. This debris is entirely missing from the narrowed, 245 cm wide central lane of the *via praetoria*. The floor level under the tegula debris comprised a flat surface of small pebbles down to the narrowed road lane with its curb made of irregular stones in sectors “b–d” (Fig. 7). The entire width of the road between the column bases on the two sides measured 6.7 m.

8. kép: A észak–déli
kiszedett erődfal felett
előkerült 1. sír
Fig 8: Grave no. 1 found
above the pulled-down
north–south oriented
wall of the fort

adatokat nyertünk a retentura északnyugati részén levő épületekre, egy észak–déli, az erődfallal párhuzamosan futó csatornára vonatkozólag. A csatornától nyugatra megtaláltuk az erőd kiszedett falát, ami a két ütemben történő feltárás határvonala is volt egyben. A kutatóárok feltárása során előkerült objektumokat az árok hosszában méterenként jelölt pontokhoz mérve dokumentáltuk.

1. ütem: A kiszedett erődfal a 31–32. méternél helyezkedik el. Szélessége 1,50 centiméter, mélysége az őshumusztól számítva 1 méter. Innen indul nyugati irányban egy 80 centiméter szélességű *berma* út nyugati oldalán az észak–déli irányú 1. vizesárok keleti részsűje. A kiszedett erődfal felett az újkori közművek bolygatta réteg határán a déli tanufalhoz közel, egy délnyugat–északkeleti tájolású, melléklet nélküli háton fektetett csontváz – feltehetően római kori – került elő. (8. kép)

26,4 méternél előkerült az észak–déli csatorna nyugati szegélye. A csatornát faragott kőhasábokból falazták épített fe-

A pebbly floor level reminiscent of weathered terrazzo was unearthed under the Late Roman building debris mixed with tegula fragments 8–10 cm from the base of the column, in the same level, in sector “a–c” of trench M-16-III, on the western side of the *via praetoria*. On this level, we observed subsequent layers of clay floor renovations. A 40 cm wide stone wall was found laid in mud in the center of sector “c”. It ran parallel to the column bases and it was joined to the east–west oriented 40 cm wide stone wall laid in mud, which ran along the border of sector “a–c”.

It can be said in general that the two eastern lateral pieces of the 4 column bases unearthed the previous years were better preserved than the two westerly ones, where we could also observe the deep ruts the cart wheels had cut into the surface of the stone eslar. The unearthed, curbed road surface was found –90 cm from the modern ground surface, while the fine gravelly band on the two sides lay at a depth of 100–104 cm.

nék nélkül, mint a keleti kapu térségében előkerült csatornáét. Teteje kőlapburkolással kialakított, amelynek szélessége: 126 centiméter. A csatorna teteje a jelenlegi felszíntől 152 centiméterre található. (9. kép) A csatornától keletre, úgy tűnik, egyrétegű vékony kavicsos útfelületként jelenik meg a *via sagularis*.

18 méternél napvilágra került az első fal, amely keletről szegélyezi a *via sagularis*-t. A habarcsba rakott, észak–déli irányú, 60 centiméter szélességű falba egy *praefurnium* nyílását építettek, amelynek szélessége 56 centiméter. Három, erős átégés nyomokat viselő kőlapból állították össze. A *praefurnium* túloldalán, az épületen belül, fűtőcsatorna maradványait tártuk fel. Közvetlenül a kemence szájnílása mögött körülbelül 80 centiméter szélességű fűtőcsatorna helyezkedik el, amelynek falazott oldalfalai maradtak fenn. Ebből a központi fűtőcsatorna részből keleti irányba egy 52 centiméter szélességű további csatorna indul ki. A csatorna két oldalán megemelt padlószint maradványa észlelhető. A padlószint csaknem teljes magas-

In the test trenches opened in sector “B” of trench M-16-II on the eastern side of *via praetoria*, we searched for the next column base of the taberna toward the *principia*. We found a pit in the place of the expected ashlar of the column foundation with a smaller ashlar slid into it. Beside the ashlar, we discovered a fragment of a column shaft sunk into the road layers.

Site 3 was located in the *retentura* part of the *ala* fort of Campona in line with the modern Úttörők Road, where the Budapest XXII City works KHT intended to build a channel. We conducted excavations preceding the development work along the path of the channel. The broken up pavement determined the regularity of the 80 m long and 1.5 m broad trench, which intersected Roman layers. In the trench we expected data on the entire western defence works of the fort based on former experience (KOC SIS 2003, 155–161). We obtained new information on the buildings in the northwestern part of the *retentura* and a north–south oriented channel, which ran parallel to the

9. kép: Az észak–déli csatorna és az őshumuszon levő *via sagularis* rétege délkeletről
Fig. 9: The north–south running channel and the layer from the *via sagularis* on top of the ancient humus from the southeast

10. kép: Az 1. vízesárok kibontva, bal oldalt a kiszedett erődfal északnyugatról
Fig. 10: The cleaned water channel no. 1 and the pulled-down wall of the fort from the northwest on the left

ságára az északi tanufalban fennmaradt amorfi kövekből agyagba rakott osztófal magassága nyújthat támpontot. A déli oldalon még mindig látható a padlófűtő csatorna szegélyköve.

13 méternél napvilágra került a praefurniumos fal párja. Rosszabb megtartású fal, mint az előző. A falszövet felázott állaga miatt nem tisztázható, úgy tűnik, mintha sárba rakott falról lenne szó. A fal túloldalán sárga agyagtéglák kerültek elő, amelyeket sötétszínű, humuszos sárral ragasztottak egykoron egybe. A téglák mérete különböző: 37-40 centiméter hosszú és 29-30 centiméter szélességű, vastagsága pedig 7-8 centiméter.

7,5 méternél öntött habarcsos fal került elő, amelynek szélessége 44 centiméter. A fal keleti oldalán nyitott tér következik, ahol járósíntet sem tudtunk azonosítani. Feltárása során, 218 centiméter mélyen elértük a löszhatárt.

4 méternél megjelenő feltehetőleg sárba rakott, az előzővel csaknem párhuzamos észak-déli fal szélessége 58 centiméter. A faltól keletre elértük az őshumusz felületét, ahol azonosítani lehetett egy vékony,

fort wall. West of the channel, we found the pulled down wall from the fort, which also marked the edge of the two-stage excavation. The features unearthed in the trench were measured from the measurement points pegged out each meter down the length of the trench.

Stage 1: The pulled-down wall of the fort was found at 31-32 meters. Its width was 1.5 m and it was 1 m deep, measured from the ancient humus. An 80 cm broad *berma* road began here running west parallel with the eastern, sloping wall of the trench 1 running in a north-south direction along its western side. Above the pulled-down wall of the fort, at the border of the layer disturbed by the modern public utility, a southwest-northeast oriented skeleton laid on its back without grave goods, close to the southern wall of the trench (Fig. 8).

The western edge of the north-south channel was found at 26.4 meters. The wall of the channel was built of dressed stones. It did not have a bottom, similarly to the channel discovered in the region of the eastern gate. It was covered with stone

kormos pusztulási réteget. E vékony réteg fölött és alatt is sötét humuszos betöltődés és négy cölöplyuk került elő.

2. ütem: Az 31-32. méternél előkerült kiszedett erődfaltól nyugatra az 1. árkot tártuk fel 34,2 métertől 39. méterig. Az árok „V” alakban, meredeken fut le egészen mélyre. A középpontja 37 méternél van, mélysége pedig mai aszfalttól, 4 méter.

Az árok „V” alakú aljában beiszapolódás figyelhető meg 50 centiméter magasságig, ahol sárga löszös berétegződés is látható. Az árok betöltésben 180 centiméterig római anyaggal (10. kép) találkozhatunk, tegula és kötörmelék formájában, míg fellette sárga agyagos réteg jelentkezik, amiből középkori kerámia került napvilágra

40 méternél kezdődik a 2. számú árok. Középe 43 méternél, míg a nyugati széle 46 méternél helyezkedik el. Jelenlegi mélysége 353 centiméter, azonban objektív okok miatt az árok fenekét nem volt módunkban feltárni. Betöltésében zömmel középkori kerámiát találtunk.

46,8 méternél kezdődik a 3. számú árok, ami hasonló formájú lehet mint az 1. számú árok. „V” alakban kialakított fenekű, bár itt sem sikerült teljesen lejutni az aljára. 49 méternél a mélysége 380 centiméter, ahol még mindig elég széles az a betöltési folt, ami arra utal, hogy legalább még 50-80 centiméter betöltést kellene eltávolítanunk, hogy elérjük az árok fenekét. Erre sajnos a határidő miatt nem volt módunk. Így tehát a 3. árok becsült mélysége a mai felszíntől mérve 430-450 centiméter között lehet. Az árok nyugati oldala 53,4 méternél található.

Ezen a helyen egy körülbelül 1 méter szélességű sáv helyezkedik el, amitől nyugati irányban 54,5–56,2 méter között újabb, kisebb, észak–déli árok került elő,

slabs measuring 126 cm across. The top of the channel was found at a depth of 152 cm from the modern ground surface (Fig. 9).

East of the channel, the *via sagularis* appears as a single layered thin, pebbly road surface.

The first wall, which borders the *via sagularis* to the east, was found at 18 meters. The 56 cm wide opening of a *praeurnium* was built into the 60 cm wide, north–south oriented wall laid in mortar. It was composed of three stone slabs, which attest to heavy burning. The remains of a heating channel were uncovered inside the building, on the other side of the *praeurnium*. An approximately 80 cm wide heating channel was found just behind the mouth of the oven, of which the lateral walls have survived. A 52 cm wide channel forked from this central heating channel section towards the east. The remains of a raised floor could be observed on the two sides of the channel. The height of the floor level can be calculated from the height of the division wall built of undressed stones laid in clay, which was preserved in the northern wall of the trench. On the southern side, the edge stones of the floor-heating channel were still visible.

The pair to the wall with the *praeurnium* was found at 13 meters. It was less well preserved than the other. The wall itself was too weathered to permit interpretation. It seems to have been laid in mud. Yellow clay bricks were uncovered on the other side of the wall, stuck together with dark, humic mud. The bricks had diverse measurements: 37-40 cm long and 29-30 cm wide with a thickness of 7-8 cm.

A cast, mortar wall was found at 7.5 meters, which measured 44 cm across.

a 4. számú árok, aminek a szélessége 170 centiméter, mélysége pedig a jelenlegi felszíntől mérve 220 centiméter. A 4. árok felett már jelentkezett az az egyrétegű, újkori köves út, aminek a keleti szélét a 3. árok jelölte ki ebben a sávban. A köves felület 125 centiméterre van a jelenlegi felszíntől és gyakorlatilag a kutatóárok csaknem teljes további hosszát, (16,5 méter szélességben) 65,5 méterig lefedi. Felületének kibontása során nem találtunk a középkori, újkori utakra jellemző kocsikerék mélyítette árkokat, amiből következtetni lehetett volna az út irányára.

Ezt az utat mint lezármá 67-68 méter között levő „V” alakú, 5. számú kisárok. Az 5. árok és a 62 méternél levő objektum között sík felület jelentkezett, ahol gyakorlatilag a löszös altalaj felületét értük el, ami fölött római és újkori anyaggal teli humuszos betöltést találtunk. Az előbb említett objektum 35-40 centiméter széles, lapos fenekű árok, ami északnyugat–délkeleti irányba fut és nem illeszkedik a római tájolási rendszerhez. Ettől az ároktól nyugatra a 64. méternél 1,4 méter átmérőjű kerek formájú beásás helyezkedik el, amit a löszhatártól 20 centiméterrel mélyebbre ástak. A lösz bolygatatlan sík felülete a mai felszíntől 160 centiméter mélyen van.

Az újkori út felületét az előbb említett 5. számú, 66-67,5 méter között levő „V” alakú észak–déli árok zárja, és nem kapcsolódik a római tájolási rendszerhez. Betöltésében löszös, agyagos kőomladék látható, mintha ez lenne az út vagy tér nyugati árka. Mélysége középpontjánál 66,80 méternél 236 centiméter, szélessége 124 centiméter.

75 és 77 méter között, 195 centiméter mélyen a 3. század második felére keltezhető, délnyugat–északkeleti irányú, csontvázas sír került elő. A háton fekvő

An open area followed on the eastern side of the wall, where no floor level could be demonstrated. We reached the loess at a depth of 218 cm.

The north–south oriented wall, probably laid in mud, was found at 4 meters. It ran nearly parallel to the previous wall and measured 58 cm in width. East of the wall, we reached the surface of the ancient humus, where a thin, sooty destruction layer could be identified. Over and under this thin layer, another humic fill appeared together with four postholes.

Stage 2: West of the pulled-down wall of the fort uncovered at 31-32 meters, we established ditch no. 1 between 34.2 and 39 meters. The ditch had a steep “V”-shape down to a great depth. Its center was at 37 meters, where its depth measured 4 meters from the modern asphalt pavement.

Loam development could be observed on the “V”-shaped bottom of the ditch to a height of 50 cm, where yellow loess layers could also be observed. The fill of the ditch contained Roman material down to a depth of 180 cm (*Fig. 10*) represented by tegula and stone fragments. A yellow clayey layer with medieval shards lay over it.

Ditch no. 2 started at 40 meters. Its center lay at 43 meters, its western edge at 46 meters. Its present depth was 353 cm, although we could not get to its bottom for objective reasons. Its fill contained mostly medieval ceramics.

Ditch no. 3 started at 46.8 meters. It may have had a similarly “V”-shaped bottom like ditch no. 1, although we could not reach its bottom. Its depth was 380 cm at 49 meters, where the fill still seemed rather broad suggesting that we would have had to remove an approximately 50-80 cm deep fill to reach the bottom of the ditch. Regrettably, we had too little time

11. kép: A csatornák nyugati végén előkerült temető egyik sírja (2. sír)

Fig. 11: One of the graves from the cemetery uncovered at the western end of the trench of the channel (grave no. 2)

váz lábánál elhelyezett melléklete egy ivó készlet, sűrű kicsorbult peremű korsó, mellette pedig egy sárga, vörös festésű bögre. (11. kép)

Ettől a sírtól nyugat felé már bolygatlan felületeket találtunk egészen a Hársfa utcáig, ahol szeptember folyamán, csatorna fektetés során 4 hasonló tájolású, de melléklet nélküli sírt bolygattak meg. Feltehetőleg ezek a vázak is a római temetőhöz tartozó sírokból származhattak.

Duna rendkívül alacsony vízállása lehetővé tette azt, hogy az erőd előterében, a folyam jobb partján, az eddig víz alatt levő modern mederkotrás peremén dokumentáljuk a napvilágra került összesen 23 cölöpöt és cölöpköteget. (12. kép) Az elő-

to permit us to finish cleaning the ditch. Thus, the estimated depth of ditch no. 3 is 430-350 cm from the modern ground surface. The western side of the ditch was found at 53.4 meters.

At this spot we found an approximately 1 m wide stripe, while west of it, a smaller north-south oriented ditch, ditch no. 4, was found between 54.5 and 56.2 meters. It was 170 cm wide and had been dug down to a depth of 220 cm from the modern ground surface. The single-layered modern paved road, the eastern edge of which was identified here with the western side of ditch no. 3, appeared above ditch no. 4. The pebbly surface lay 125 cm under the modern ground surface and it practically covered the entire length of the excavation trench (over a width of 16.5 meters) to 65.5 meters. We found none of the wheel ruts characteristic of medieval and modern roads on the cleaned surface. Thus, it was not possible to determine the direction of the road.

This road seems to have ended in small, "V"-shaped ditch no. 5 between 67 and 68 meters. A flat surface appeared between ditch no. 5 and the feature appearing at 62 meters, where we essentially reached the surface of the loess substratum overlain by a humic fill full of Roman and modern finds. The above-mentioned feature was a 35-40 cm wide ditch with a flat bottom, which ran in a northwest-southeast direction. It was not aligned with the Roman system. West of this ditch was a round pit at 64 meters. It was 1.4 meters across and was dug 20 cm beneath the loess surface. The flat, undisturbed surface of the loess appeared 160 cm below the modern ground surface.

The surface of the modern road ended in the above-mentioned "V"-shaped,

12. kép: A Dunaparton napfényre került cölöpköteg
Fig. 12: Bunch of posts on the Danube bank

került cölöpök a meder aljából körülbelül 5–55 centiméter magasságban álltak ki. A legjellegzetesebb az a nyolc cölöpből álló bokor volt, közvetlenül a kotrás peremén, ami a mederre derékszöben álló két sorban elhelyezkedő cölöpsortól a folyás irányával szemben, 3 méterre helyezkedett el. A két sorban levert cölöp nyugati sora csaknem nyíl egyenesen halad a part irányában, azonban az ettől a sortól keletre néhány deciméter távolságban levő cölöpsor már nem volt olyan szabályosan leverte. Az összesen 12 oszlopból álló cölöpsor a mélyített medertől 6,5 méterig volt követhető a parti kavicsos fövényben. Ettől a cölöpsortól nyugati irányban 7,5, 10,5 majd 20 méterre találtuk egy-egy cölöpöt nagyjából párhuzamosan elhelyezkedve a mederkotrás peremével. A cölöpök mellett

north–south running ditch no. 5 between 66 and 67.5 meters, and was not connected with the Roman orientation system. Its fill contained loess, clayey rubble, as if it was the western ditch for the road or square. It lay at a depth of 236 cm at 66.80 meters. It was 124 cm wide.

We found an inhumation burial oriented southwest–northeast at a depth of 195 cm between 75 and 77 meters. It may be dated from the second half of the AD 3rd century. The grave goods included a drinking set, a jug with a chipped rim and a red-painted yellow cup beside it, placed by the feet of the deceased (Fig. 11).

West of this grave we found undisturbed surfaces up until Hársfa Street during the digging of a modern channel in September. Here, 4 graves with the same orientation were found. All lacked grave furniture. These skeletons also probably came from the Roman cemetery.

The extremely low water levels of the Danube allowed us to document altogether 23 posts and bunches of posts on the right side of the river in the foreground of the fort (Fig. 12). Until now they lay under water on the edge of the dredged basin. The posts protruded from the bottom of the basin to a height of about 5–55 cm. Their most characteristic feature was a bunch of eight posts right on the edge of the dredged basin, which was situated 3 m away from the two rows of posts standing right angle to the basin. The western row of posts ran in a nearly perfectly straight line to the bank, while the other post row appeared a few decimeters to the east, was not so regularly placed. The post row with 12 posts could be followed from the dredged basin to 6.5 m in the gravelly bank. West of this post row, a post was found at 7.5, 10.5 and 20 meters, more

a parton több tucat kemény mészkőből faragott kváderkövet is dokumentáltunk. Nem jártunk sikerrel a part túl oldalán, a Csepel sziget északi partján végzett felszíni kutatásunkkal, ahol nem találtuk a feltételezett híd ottani hídfőjének cölöpjeit. Ezért megerősödött bennünk az a gyanú, hogy a dokumentált cölöp és faragott kő lelet feltehetőleg nem egy híd, hanem talán egy kikötő maradványa lehet. Dendrokronológiai vizsgálat alá vontunk 3 cölöpöt, valamint két darabot kiemeltünk múzeumi kiállítás céljára. Feltűnő volt az, hogy a cölöpök hegye rendkívüli gondossággal szemet gyönyörködtető módon volt megfaragva. Koruk kísérő leletanyag hiányában bizonytalan.

Kocsis László

or less, parallel to the edge of the dredged basin. Dozens of dressed, hard limestone blocks were documented on the bank beside the posts. We were not so lucky with the above ground investigations on the other side of the river. No trace could be found of the suggested bridgehead on the northern bank of Csepel Island. Thus, we surmised that the documented post and dressed stone finds belonged not to a bridge but were part of a harbor. Dendrochronological analyses were made on three posts, and two posts were lifted to be put into a museum exhibition. It is remarkable how carefully and finely the points of the posts were carved. Their dating is uncertain due to a lack of accompanying finds.

László Kocsis

Irodalom/References:

- KOCSIS 1998 – Kocsis L.: Nagytétény-Campona 1997 (Bp. XXII. ker.) Aqfűz 4 (1998) 79–88.
KOCSIS 1999 – Kocsis L.: Nagytétény-Campona 1998 (Bp. XXII. ker.) Aqfűz 5 (1999) 121–130.
KOCSIS 2000 – Kocsis L.: Nagytétény-Campona 1999 (Bp. XXII. ker.) Aqfűz 6 (2000) 91–101.
KOCSIS 2001 – Kocsis L.: Nagytétény-Campona 2000 (Bp. XXII. ker.) Aqfűz 7 (2001) 103–114.
KOCSIS 2002 – Kocsis L.: Nagytétény-Campona 2001 (Bp. XXII. ker.) Aqfűz 8 (2002) 104–113.
KOCSIS 2003 – Kocsis L. – Koós I.: Nagytétény-Campona 2002 (Bp. XXII. ker. Úttörők útja 13/a, Hrsz.: 232504) Aqfűz 9 (2003) 155–161.